

Psychosociální vývoj: Stáří, umírání, eutanazie

as. MUDr. Dana Janotová, CSc.

Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta,
Univerzita Karlova a Všeobecná fakultní
nemocnice v Praze

Stáří

- S rozvojem zdravotní péče a společenskými změnami se věková hranice stáří posunuje směrem do pozdějšího věku.
- V rozvinutých zemích je v současné době hranice stáří kolem 65 let věku, evropské populace „stárnou“, rodí se méně dětí, přibývá starších jedinců.
- Gerontologie se většinou zabývá občany staršími 75 let.
- Formují se speciální organizace - Universita třetího věku, Život 90 ...
- Interindividuální rozdíly jsou velké, lidé psychicky svěží imponují jako mladší, i když tělesné změny se jim nevyhnou.
- Prožívání stáří ovlivňují též společenské normy - 40ti letá žena na začátku minulého století zastávala roli „matróny“, v dnešní době je tento věk pro mnohé ženy vrcholem pracovní a sexuální aktivity.

Stáří

- **Tělesné změny** - zhoršení zraku - 90% lidí po 60. roce věku, 30% zhoršení sluchu.
- **Paměťové funkce** - horší se uchování nových zážitků, staré paměťové stopy jsou živější a jsou pozitivněji hodnoceny - „v mládí bylo všechno lepší.“
- **Intelekt** - struktura intelektových schopností se mění. Inteligence získaná v důsledku vzdělání a zkušeností v průběhu života stoupá, intelektové schopnosti závislé na učení se novým věcem a řešení pod zátěží stresových situací klesají.

Ve velmi vysokém věku dochází téměř u všech jedinců k úpadku intelektových schopností - tento úbytek se dá hodnotit tak zvaným deterioračním kvocientem.
- **Tvořivost** jedince obvykle klesá od středního věku, u velmi nadaných jedinců však nemusí dojít k úbytku kreativity.

Stáří

- **Citové prožívání** - bývá méně bezprostřední, což vede ke klidnějšímu racionálnímu hodnocení situací, u jiných stárnoucích jedinců se však projevuje nezájem o okolní svět a zaměření pouze na své prožívání a své já - zvýšený egocentrismus a hypochondrické prožívání tělesných obtíží.
- Egocentrismus ve stáří nemusí být pravidlem, jsou i velmi staří lidé, kteří si uchovávají společenský rozhled a altruistické přístupy (sir Winston, Gándí).
- **Osobnost** starého člověka je souhrnem vrozených a získaných vlastností a postojů během života, ale její charakteristiky se mění s obtížemi, které přináší stáří.

Strategie vyrovnání se s vlastním stářím

S. Reichardová rozlišuje tyto typy strategie vyrovnání se s vlastním stářím:

- a) Konstruktivní strategie
- b) Strategie závislosti
- c) Strategie obranná
- d) Strategie hostility
- e) Strategie sebenenávisti

- V naší republice 11 000 lidí starších 60 let umírá sebevraždou. Muži převažují nad ženami 6x. Důvodem je často pocit neužitečnosti, ztráty životních cílů a sociálních vazeb, osamělost.

Role prarodičů

- Materiální, citová a praktická podpora mladé rodiny.
- Výchovné funkce - rodiče mají mnohdy obavu, že prarodiče děti rozmazlují. V běžné rodině však obvykle výchovný vliv prarodičů nemá významnější vliv na vývoj dětí, než výchovné postoje vlastních rodičů.
- Významná je role prarodičů při neshodách v rodinách jejich dětí, případě při rozvodových situacích.

Role prarodičů

Role prarodičů lze zjednodušeně popsat takto
(podle Matějčka a Dytrycha):

1. Iniciátoři
2. Pasivní
3. Partyzánští
4. Zranění, uražení a ponížení
5. Prestižní
6. Zavrhuující, trestající, vyčítaví
7. Konstruktivní

Role prarodičů

- Ve zvláštních případech mohou prarodiče své vnouče osvojit nebo plnit funkci jeho opatrovníka - v případě úmrtí rodičů dítěte nebo v případě, kdy tito byli zbaveni rodičovských právních nebo nejsou k právním úkonům způsobilí. Rodičovská práva mohou být omezena u rodičů, kteří jsou například závislí na drogách nebo trpí závažnou duševní poruchou.
- Udržování rodinných a sociálních vazeb významně ovlivňuje kvalitu života a úbytek psychických schopností ve stáří.

Eutanazie

Historické hledisko

- Tarpejská skála
- Hippokratova přísaha – nepodám nikomu smrtící látku, i kdyby ji ode mne žádal, ani nikomu tuto možnost nenavrhnou
- Buddhismus - i v případě zabití trpícího člověka karma utrpení dosud existuje

Eutanazie v nacistickém Německu

- 1939 - dětský program eutanazie
 - Idiotie a mongolismus
 - Mikrocefalie
 - Hydrocefalus
 - Deformity
 - Obrny
- 5 000 dětí přišlo o život

- Eutanazie dospělých
- Ekonomická rovina – program T4
- 70 000 lidí zabito pomocí plynu
- „Divoká – skrytá“ eutanazie – zřejmě dalších 70 000 obětí
- Zplynování Židů

Holandský model eutanazie

- 1971 - Soudní proces v Leeuwardenu - jednotýdenní podmíněný trest
- 1982 - Vládní komise pro eutanazii
- Rotterdamská kritéria
- Pacient musí být kompetentní, žádost úmyslná, dobrovolná, uvážená, jasná, opakovaná, musí nesnesitelně trpět (ne nutně fyzicky), jiné možnosti selhaly, provádí lékař, konzultuje s jiným nezávislým lékařem.

Vymezení pojmu eutanazie

- Eutanazie - úmyslné ukončení života někým jiným na vlastní žádost
- Aktivní eutanazie - podání smrtící dávky léků vedoucí ke smrti
- Pasivní eutanazie - nepodání léků
- Aktivní, chtěná, vyžádaná, nevyžádaná, nedobrovolná
- Asistované suicidium - pacient ukončí svůj život podle rady lékaře
- „advance directives“, „living will“, „DNR – Do Not Resuscitate“ – 80. léta – USA, Kanada, Británie
- 1981 Lisabonská deklarace o právech nemocných – právo zemřít v důstojnosti, právo přijmout či odmítnout útěchu, právo přijmout či odmítnout léčbu

Česká lékařská komora a eutanazie

- Etický kodex České lékařské komory - 1996
- Lékař u nevléčitelně nemocných a umírajících účinně tišší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení.
- ...Nemá být cílem lékařova jednání prodlužovat život za každou cenu.
- Eutanazie a asistované suicidium jsou nepřípustné.

Paliativní péče

- 1967 Hospic svatého Kryštofa v Londýně
- 1990 WHO – Paliativní péče je aktivní celková péče o nemocné, jejichž choroba neodpovídá na léčbu kurativní. Prvořadým úkolem je kontrola bolesti, psychických, sociálních a spirituálních problémů.
- 1995 Hospic Svaté Anežky České v Červeném Kostelci

Psychoterapeutická pomoc

- Elisabeth Kübler-Rossová
- Provázení ke smrti
- Viktor Emanuel Frankl – logoterapie – lidský život přesahuje sebe sama, vždy poukazuje k nějakému smyslu

Konec prezentace